EXODUS

Slagveld De Heuvel, oord van blijvende herinnering

Liberation-route in een patrouillegebied met schuttersputten, informatieplaquettes en verzoeningspaneel

Slagveld De Heuvel, oord van blijvende herinnering

Beknopte kroniek september 1944 - april 1945

Met Operatie Market Garden in september 1944 ontstond een front in de Betuwe. Hierbij openbaarde zich De Heuvel als een gebied met militaire sleutelbetekenis. Door zijn hoge ligging in het polderlandschap konden vanaf De Heuvel belangrijke wegen worden beheerst. De Duitsers wilden die wegen met hand en tand verdedigen. Ze wilden zo voorkomen dat hun tegenstanders via Huissen/Angeren zouden uitbreken naar de Liemers en zo een gunstige springplank zouden krijgen voor een aanval op het Ruhrgebied of Berlijn. Tegen de Duitse soldaten werd daarom verteld dat ze de 'poort naar het vaderland' verdedigden. Verder aasden de Duitsers op kansen om de wegen rond de Heuvel in handen te krijgen om de geallieerden de Betuwe uit te jagen en de strategisch vitale bruggen bij Nijmegen te veroveren.

Beide partijen haalden alles uit de kast om rond De Heuvel een doorbraak te forceren. Meermalen was er zelfs sprake van een ware tankslag. Met name rond 25 september, toen de Britten de eenzame Bemmelse hoogte veroverden bij pogingen om op te rukken naar de Linge en Baal/Haalderen.
En in de periode van 1 tot 4 oktober, toen de Duitsers alle registers opentrokken om het gebied van De Heuvel te heroveren. Monsterachtige tanks rammelden in de mistige ochtend van 1 oktober naar de Britse stellingen.

Het was geen mêlee van tanks tijdens die veldslagen, maar een uiterst macaber kat en muisspel. Daarbij stonden de tanks verdekt opgesteld in bongerds en achter boerderijen en werd er alles aan gedaan om elkaar uit te schakelen over een afstand van vele honderden meters. Ook hebben zich rond De Heuvel man tegen man gevechten voorgedaan, met name op 1 en 2 oktober 1944. De Britse verliezen waren hoog; hun linie tussen Haalderen en Elst wankelde. Maar ook de aanvallers leden bloedige verliezen. In het open terrein tussen de boomgaarden bleken de Duitse soldaten uiterst kwetsbaar voor het vuur van het verdekt opgestelde geallieerde geschut.

Door de hoge grondwaterstand konden ze zich amper ingraven.
De Heuvel heeft hiermee de twijfelachtige eer een slagveld te mogen worden genoemd. Vele honderden soldaten moeten hier de dood hebben gevonden. Velen raakten hier gewond, voor het leven getekend.

Rond midden oktober 1944 ontstond in de hele Betuwe een militaire patstelling. In het oostelijk deel van de streek verstarde het front rond de Linge. De Duitsers groeven zich in langs de noordelijke Linge-oevers. Hier werd een uitgebreid stelsel van aarden bunkers en schuttersputten aangelegd, dat via zigzaggende loopgraven was verbonden met de achterwaartse Duitse verdediging in Kamervoort, 't Zand, de Hoeve, de Hoge Woerd en Rijkerswoerd. Hun tegenstanders verschansten zich rond de boerderijen, sloten en bongerds aan de rand van Haalderen en Baal, in de buurten De Heuvel, Vergert en Bredelaar in Bemmel en in het gehucht Aam in Elst.

Het leven van de soldaat aan het Lingefront was belabberd. Ronduit hinderlijk was de wateroverlast als gevolg van overstromingen veroorzaakt door de niet aflatende herfstregens en door het opblazen van de Rijndijk bij Elden begin december. Het gebied rond de Linge veranderde in een troosteloze watervlakte. De verdedigers verlieten de verdronken loopgraven en weken uit naar de verlaten boerderijen en huizen in de omtrek. Rond de kerst van 1944 viel de vorst in en zakte het water. Kou, ijs en sneeuw werden de nieuwe kwelgeesten van de soldaten aan het front.
In februari 1945 stroomde het Rijnwater weer de Betuwe in via het dijkgat in Elden. Het Linge-front werd zo weer herschapen in een geduchte waterlinie.

Ondanks water, ijs en sneeuw moest het patrouilleren doorgaan, om te achterhalen wat de vijand in zijn schild voerde. Het was belangrijk de tegenstander op te zoeken, hem aanhoudend te bespieden. Zo leerde men ook elkaars leefpatroon kennen. De patrouilles naderden elkaar soms tot een paar passen afstand.

In de schuttersput had men militaire uitrusting, zoals een wapen, een veldtelefoon en rantsoenblikken. Vondsten in het gebied nog jaren na dato: zakjes van oploskoffie, tandenborstels, persoonlijke documenten e.d.
Natuurlijk had de waakzaamheid ook invloed op de manier van omgang met elkaar: men schreeuwde en lachte niet. Veel meer was het met de vijandelijke stellingen in de buurt van belang te fluisteren, al dan niet met een brok in de keel. De gesprekken waren vaak maar kort. Men liep snel en in een gebukte houding. Altijd kon de tegenstander toeslaan. Angst was er vooral voor het plotse vuur van een sluipschutter. Of voor inslagen van mortierbommen met hun dood en verderf zaaiende schervenregens. Maar soms ontstonden ook persoonlijke herkenningen . Men zag dan een inmiddels bekende figuur, een vertrouwde verschijning maar wel een vijand.

Let us n
Laten we n
Damit wir ni

Betuwe, October 1944, an account about a German patrol

Bill Call was involved in the following incident that took place in October 1944, north of Bemmel. A former lieutenant from the George-Company (PIR 508) in telling his story, he indicated with urgency, "Please let it be known that war is an outrageous hell".

The Story:

"During that ill-fated autumn night a German patrol, in the strength of a platoon was searching for the American line. They were groping their way through the orchards near the hamlet of Bredelaar, two kilometers north-west of Bemmel. This event might never have survived if not for some hapless German who, moving at the front, stirred tensioned trip wire. The death sentence was passed. Two light signals connected to it turned on, showing the patrol illuminated with an apparent bright, hellish, magnesium glow. An immediate slaughter was the result; all thirty Germans were mowed down with machine gun fire."
Moments later darkness fell over the bloody scene. A voice was heard in English with a German accent begging:
"I am a soldier...you are soldiers...please help me!".
Lieutenant Bill Call and his sergeant Serovica went over and dragged the wounded man to their own position in the orchard. They put him resting with his back against the trunk of an apple tree.
It was a German captain with a series of large shots through the abdomen. Dying, he spoke with the Americans for an hour and a half, about his home and that he had been a professor before the war. While waiting for transport to the hospital they gave him cigarettes and, against better judgment, water, out of pity because he was suffering from such horrible thirst.

"I was sorry to see him die", Call told later.

Source: Als sterren van de hemel, 1977 by Norbert A. de Groot.

"I am so pleased, that a Reconciliation panel is going to be placed near the spot where so much fighting took place. What I did for the wounded German was not heroic. I do strongly support this noble ambition, you are doing a beautiful job. God bless".
Michigan U.S.A. April 25 2012. William J. (Bill) Call. 89 year old.
Lieutenant 82nd Airborne Division, 508th P.I.R.

Duitse infanterie op patrouille.
Zeer waarschijnlijk nabij Kamervoort/ de Linge.
German infantry on a recce patrol.
Most probably near the Kamervoort/river Linge area.

Betuwe, oktober 1944, een rela

Bij het volgende incident, dat zich in okt
Bemmel, was Bill Call betrokken, een gev
George-Compagnie (PIR 508). Hij tekende
vooral dat oorlog een waanzinnige hel is

Het relaas:

"In die onzalige herfstnacht zocht een D
ton, tastend haar weg naar de Amerikaan
Bredelaar, twee kilometer ten noordwest
misschien nooit zijn overgeleverd, indien
Duitser de in het voorterrein gespannen
doodvonnis werd geveld.
Twee erop aangesloten lichtseinen trade
schijn de patrouille in helle gloed zette.
taat: alle dertig Duitsers werden met ma
Even later ontfermde de duisterniz zich
een stem, die in het Engels, met een Duit
"I am a soldier...you are soldiers...please
Luitenant Bill Call met zijn sergeant Sero
gewonde naar hun eigen positie in de bo
tegen de stam van een appelboom.
Het was een Duitse kapitein met een hel
stervende sprak nog anderhalf uur met d
de oorlog hoogleraar was geweest. Wach
gaven ze hem sigaretten en - tegen beter
zo'n afschuwelijke dorst leed...

"I was sorry to see him die", vertelde Cal

Bron: Als sterren van de hemel, 1977 do

"Ik ben zeer verheugd, dat er een Verzoe
plaats waar zo veel strijd is geleverd. Wa
Duitser was geen heldendaad. Ik steun ju
verrichten een goede daad. God zegene j

Michigan, Verenigde Staten. 25 april 201
Luitenant 82e Airborne Divisie, 508e P.I.R.

William J

Verzoenin

ot forget
iet vergeten
cht vergessen

as over een Duitse patrouille

ober 1944 heeft voorgedaan benoorden
vezen luitenant van de
bij dit relaas dringend aan: "Schrijf toch
".

uitse patrouille, ter sterkte van een pelo-
nse linie, de boomgaarden bij het gehucht
en van Bemmel. Deze gebeurtenis zou
niet de één of andere onfortuinlijke
struikeldraad had beroerd, waarmee het

n in werking, waarvan de magnesium-
Een regelrechte slachting was het resul-
chinegeweervuur neergemaaid!"
over het bloedige toneel. Enkel klonk nog
s accent smeekte:
help me!"
vica gingen erop af en sleepten de
omgaard. Ze plaatsten hem met de rug

e serie schoten door het onderlijf. De
de Amerikanen, over thuis en dat hij vóór
tend op transport naar het hospitaal
r weten in - water, uit erbarmen omdat hij

l later.

or Norbert A. de Groot.

eningspaneel wordt geplaatst nabij de
at ik heb gedaan voor de gewonde
ullie nobele streven volledig. Jullie
ullie".

2. William J. (Bill) Call. (89 jaar).

. (Bill) Call

Betuwe, Oktober 1944, Bericht einer deutschen Patrouille

Am nächsten Zwischenfall, der sich im Oktober 1944 nördlich von Bemmel ereignete, war Bill Call beteiligt. Der ehem. Leutnant der George-Kompanie (PIR 508) hob beim Erzählen dringendst hervor: "Schreiben Sie doch vor allem, dass Krieg eine wahnsinnige Hölle ist".

Der Bericht:

"In dieser unheimlichen Nacht suchte eine deutsche Patrouille, in der Stärke eines Zuges, tappend ihren Weg zur amerikanischen Linie. Auf leisen Sohlen schlichen sie sich durch den Obstgarten beim Weiler Bredelaar, zwei Kilometer nordwestlich von Bemmel. Dieser Vorfall wäre vielleicht nie überliefert, wenn da nicht irgendein unglücklicher Deutscher einen im Vorgelände gespannten Stolperfaden berührt hätte. Es bedeutete seine Hinrichtung.
Zwei Leuchtzeichen, die damit in Verbindung standen, wurden in Betrieb gesetzt und die ganze Patrouille stand von dem Magnesiumschein in einer blendenden Helle. Das Ergebnis: In einer regelrechten Abschlachtung wurden alle dreißig deutschen Soldaten mit MG-Feuer niedergemäht!".
Etwas später verhüllte die Finsternis diese blutige Bühne. Es erklang nur noch eine Stimme, die auf Englisch, mit deutschem Akzent, flehte:
"I am a soldier...you are soldiers...please help me!".
Leutnant Bill Call ging zusammen mit dem Unteroffizier Serovica dem Geräusch nach und sie brachten den Verwundeten hinter die eigenen Linien im Obstgarten. Sie stellten ihn mit dem Rücken gegen den Stamm eines Apfelbaumes. Es war ein deutscher Kapitän mit einer ganzen Serie Schüsse im Unterleib. Der Sterbende sprach noch anderthalb Stunde mit den Amerikanern über Zuhause und dass er vor Kriegsbeginn Universitätsprofessor gewesen war. Während sie auf *Abtransport* zum Kriegslazarett warteten, gaben sie ihm Zigaretten und - wider besseres Wissen - Wasser; aus Mitleid erregt, weil er fast vor Durst verging...

"Es tat mir Leid, ihn sterben zu sehen", erzählte Call später.

Quelle: Als sterren van de hemel, 1977 von Norbert A. de Groot.

"Es freut mich sehr, dass in der Nähe des Ortes wo damals so sehr gekämpft wurde ein Versöhnungstafel aufgestellt wird. Dasjenige was ich für den verwundeten deutschen Soldaten getan habe, war keine Heldentat. Ihre nobelen Bemühungen werden von mir völlig unterstützt. Sie vollführen eine sehr gute Tat. Gott segne euch".
Michigan, Vereinigte Staaten, den 25 April 2012. William J. (Bill) Call (89 Jahre). Leutnant der 82ª Luftlandedivision 508ª P.I.R.

Duitse Grenadiers kruipen door een sloot nabij de Linge.
German grenadiers crawling in a ditch close to the Linge area.

Photo's
Retake Arnhem Bridge - Bob Carritzen & Scott Revell

ngspaneel

In de regen in de schuttersput betekende natte schoenen, in de modder tot aan de enkels. De warmte van het lichaam hield soms de modder zacht. Kogelregens van de vijand hadden het vooral voorzien op transport. De hap (eten) werd min of meer van put naar put doorgegeven. Vaak met modder en water in het eten. De kou veroorzaakte dode vingers. Men stampte de voeten om bevriezing te voorkomen. Toch kwamen loopgraafvoeten veel voor. Het geweervet kwam aan handen en kleding en in het eten.

Het ontbreken van welke vorm van luxe ook bracht wel een intieme kameraadschappelijke sfeer. Er zijn verhalen bekend over soldaten, die in de Kerstnacht kerstliederen ten gehore brachten. Daarna weer de realiteit van alledag: beduchtheid dat de vijand je ziet lopen, eten, graven, je onder vuur neemt.
In de lente kwam aan dit grimmige leven een einde.

De Pasen bracht de geur van de Bevrijding in het land. Maar in het leeuwendeel van de Over-Betuwe waren geen burgers. Vriend en vijand had, ieder aan zijn kant van de frontlijn, de burgerij massaal geëvacueerd. Geen levende ziel was er te bekennen in plaatsen als Haalderen,Gendt, Doornenburg, Angeren, Huissen, Arnhem-Zuid, Elden, Driel, Heteren en Randwijk.
Een half jaar lang hadden deze kernen in de vuurlinie gelegen. Geen huis, kerk, bloemenkas, steenfabriek, boomgaard was ontsnapt aan het geweld van bommen en granaten. Wat betreft roven en plunderen leken partijen niet voor elkaar onder te doen. Kadavers van omgekomen vee en skeletten en veldgraven van gesneuvelde soldaten gaven het landschap een lugubere aanblik; de afschuwelijke stank versterkte de gedachte dat de dood hier had geregeerd. Hier geen juichende massa's, die de bevrijders verwelkomden.
Duizenden mijnen, booby-traps en onontplofte munitie maakten iedere doortocht in het gebied tot een bloedlinke onderneming.

De zuivering van de Over Betuwe -The Island- werd begin april 1945 door de geallieerden voltooid. Eindelijk konden de evacués zich gaan opmaken voor de vurig verbeide terugkeer naar hun dierbare dorp of stad.
Weldra zou Nederland zingen: "Eens zal de Betuwe in bloei weer staan …"

De patrouille route krijgt vorm:

Vanaf gedenkkapel "De Heuvel" tot boerderij "Groot Holthuizen" zijn historische elementen zichtbaar gemaakt, die de bezoeker dicht bij de periode '44-'45 brengen.
Er is een Luisterkei bij de kapel op "De Heuvel" evenals schuttersputten langs het Frontlijnpad,
Paden zijn genoemd naar de patrouille van 2 Amerikanen met bijbehorende informatie panelen.
Bovendien is er een Exoduspad, dat de evacuatie helpt gedenken. Heel bijzonder is het Verzoeningspaneel, dat de situatie memoreert, waarin de Amerikaan Bil Call erbarmen toont voor een stervende Duitse soldaat.
Maak kennis met de spannende,educatieve en tot de verbeelding sprekende patrouille tocht.

Het uitgebeelde patrouille gebied maakt onderdeel uit van de jaarlijkse Exoduswandeltocht, die plaats heeft op de laatste zaterdag in de maand juni.
Voor meer informatie: www.exodushuissen.nl

Met dank aan:

Airborne Museum, Betoncentrale, Between Dutch & Deutsch, Bevrijdingsmuseum, BIG Huissen, gemeente Lingewaard, Gijs Janssen Metaalhandel, Het Gelders Orkest, Ingrid Harris Canada, Drs. F.M. van Hemmen, Living History Group Holland, Ministerie van Defensie, Openbare bassischool De Zilverzwaan, Park Lingezegen, Remie Transport V.O.F., Rijn IJssel Vakschool, Scouting Huissen, Studio Vaessen, St.Sebastianus Gendt, Uitgeverij De Duivelsberg, VBI Verkoopmaatschappij B.V., Vos Transport, WABO research WO II.

Stichting Exodus Wandelevenement, juni 2012
Lay-out: team BMO/representatie gemeente Lingewaard